

Työeläkelaitoksille

VUODEN 1994 TYÖELÄKEUUDISTUS YRITTÄJIEN KANNALTA

Työeläkelakeja muutettiin vuoden 1994 alusta Eläkekomitea 1990:n ehdottamalta pohjalta. Muutokset koskevat yksilöllistä varhaiseläkettä, työttömyyseläkettä ja osa-aikaeläkettä. Samalla muutettiin myös eläkkeen määräytymistä ja laskemista koskevia säännöksiä.

Uudistuksen vuoksi on korjattu työkyvyttömyyseläkettä koskevaa yleiskirjettä A 23/91 ja yhteensovittua koskevaa yleiskirjettä A 10/90. Työttömyyseläkettä koskeva yleiskirje on uusittu, A 4/94. Osa-aikaeläkkeestä, työsuhteen automaattisesta katkaisusta, työeläkelisästä ja työttömyyslisästä sekä muista eläkkeen laskentaan liittyvistä muutoksista on annettu soveltamisohjeet eri yleiskirjeissä (A 30/93, A 31/93, A 32/93 ja A 42/93).

Tässä yleiskirjeessä selostetaan uudistusta yrittäjien kannalta.

Yleiskirjeen kohta 6.6 on yhdenmukainen Lakiosasto tiedottaa 16/93 kanssa.

ELÄKETURVAKESKUS

Seppo Pietiläinen

Pentti Koivisto

Lakiosasto

14.3.1994

SISÄLLYSLUETTELO

1.	YKSILÖLLINEN VARHAISELÄKE.....	3
1.1.	Uudet YVEN edellytykset.....	3
1.2.	Ennakkopäätöksen sitovuus ja eläkkeen alkaminen.....	3
1.3.	Palaaminen työelämään.....	4
2.	TYÖKYVYTTÖMYYSELÄKETTÄ KOSKEVAT MUUTOKSET.....	6
3.	ELÄKE ENTISIN PERUSTEIN.....	6
4.	TYÖTTÖMYYSELÄKE.....	7
4.1.	Uudet eläkkeen saamisen edellytykset.....	7
4.2.	Eläkkeen alkaminen.....	7
4.3.	Voimaantulo.....	9
5.	OSA-AIKAELÄKE.....	9
5.1.	Alaikäraja.....	9
5.2.	Eläkkeen määrä.....	10
5.3.	Voimaantulo.....	11
6.	ELÄKKEEN MÄÄRÄÄN VAIKUTTAVAT MUUTOKSET.....	11
6.1.	TEL-työsuhteen automaattinen katkaisu.....	11
6.2.	Eläkkeen karttuminen.....	11
6.3.	Vanhuuseläkkeen laskemista koskevat muutokset.....	12
6.4.	Eläkkeen perusteena oleva työtulo.....	12
6.5.	Jälkikarenssiaika.....	13
6.6.	Yrittäjäeläkkeen karttuminen varhennetulla vanhuuseläkkeellä ollessa.....	14
6.7.	Yhteensovitus.....	15
6.8.	Eläkesovitus.....	16
6.9.	Työeläkelisä.....	17

Lakiosasto

14.3.1994

1

YKSILÖLLINEN VARHAISELÄKE 1.1.1994 ALKAEN

YVEä koskeva ikäraja nousee 58 vuoteen. Samalla on muutettu tulevan ajan edellytyksiä tilanteissa, joissa YVEN hakija jää 65 vuotta alemmassa eläkeiässä vanhuuseläkkeelle julkiselta sektorilta. Lisäksi on muutettu ennakkopäätöksen sitovuusaikaa, eläkkeen alkamista sekä YVEN aikaista työskentelyä koskevia säännöksiä.

Lisäksi työkyvyttömyyseläkettä ja kuntoutusrahaa koskeviin säännöksiin on tehty pieniä muutoksia.

1.1

Uudet YVEN edellytykset

Alaikäraja

YVEN saamisen alaikäraja on noussut 55 vuodesta 58 vuoteen (YEL 17 §:n 1 mom, TEL 4 e §:n 1 mom.).

Alaikäraja säilyy kuitenkin 55 vuotena vuonna 1939 tai sitä ennen syntyneillä yrittäjillä.

Tuleva aika

Uusien säännösten mukaan tulevan ajan oikeutta ei enää vaadita silloin, kun henkilö on jäänyt 65 vuotta alemmasta eläkeiästä vanhuuseläkkeelle julkiselta sektorilta (YEL 17 §:n 1 mom, TEL 4 e §:n 2 mom.).

YVE voidaan näissä tilanteissa myöntää ilman tulevaa aikaa silloin, kun YVEä koskeva eläketapahtuma on aikaisintaan 1.1.1994.

1.2

Ennakkopäätöksen sitovuus ja eläkkeen alkaminen

Sitovuus

YVEN ennakkopäätöksen voimassaoloaika on pidentynyt kuudesta kuukaudesta yhdeksään kuukauteen (YEL 17 §:n 1 mom, TEL 4 e §:n 3 mom.).

Työntekijä ja työnantaja voivat keskenään sopia tätäkin pitemmästä voimassaoloajasta. **Yrittäjällä ei sitä vastoin tällaista mahdollisuutta ole.**

Ennakkopäätös sitoo eläkelaitosta yhdeksän kuukautta silloin, kun eläkepäätös annetaan vuoden 1994 puolella.

Alkaminen

YVE alkaa, kun kaikki eläkkeen saamisen edellytykset - 58 vuoden ikä, työkyvyn alentuminen ja yrittäjätoiminnan päättymisen - ovat täyttyneet. YVEä maksetaan uusien säännösten mukaan kuitenkin aikaisintaan eläkkeen tai ennakkopäätöstä koskevan hakemuksen tekemistä seuraavan kuukauden alusta. Takautuvasti

Lakiosasto

14.3.1994

YVE myönnetään vain poikkeuksellisesta syystä (YEL 17 §:n 1 mom, TEL 4 e §:n 4 mom.).

Uusia eläkkeen alkamista koskevia säännöksiä sovelletaan sellaisiin YVE-eläkkeisiin, joissa eläketahtuma on 1.1.1994 tai sen jälkeen.

1.3

Palaaminen työelämään

YVEN saaja voi myös 1.1.1994 alkaen palata työelämään menettämättä eläkeoikeuttaan. Ansiotulon määräästä riippuen eläke maksetaan puolikkaana tai se jää lepäämään ansiotyön ajaksi (YEL 17 §:n 1 mom, TEL 5 b §:n 2 mom.).

Myös yrittäjätyö on TEL 5 b §:ssä tarkoitettua ansiotyötä, josta saatu ansio yksin tai yhdessä muiden saatujen tulojen kanssa johtaa YVEN lepäämiseen tai osaeläkkeen suuruisena maksamiseen. Ansiotulo arvioidaan YEL-perusteiden mukaan.

Ansiotuloja verrataan aikaisempaan ansiotasoon. Yrittäjän ansioita verrataan eläkkeen perusteena olevaan työtuloon.

Uudet säännökset YVEN maksamisesta osaeläkkeen suuruisena tai lepäämään jättämisestä koskevat myös ennen lainmuutosta myönnettyjä eläkkeitä.

YVE osaeläkkeen suuruisena

Jos ansiot ylittävät 1069,86 mk/kk (vuonna 1994), mutta ovat alle 3/5 eläkkeen perusteena olevasta työtulosta, YVEä aletaan maksaa osaeläkkeen suuruisena. Tällöin YVEN saajaa pidetään eläkkeensaajana. Myös kansaneläke puolitetään.

YVEN lepääminen

Jos ansiot ylittävät 3/5 eläkkeen perusteena olevasta työtulosta, YVE jää lepäämään ansiotyön ajaksi. Sinä aikana kun YVE lepää, henkilöä ei pidetä eläkkeensaajana. Yrittäjä on velvollinen ottamaan pakolliset eläkevakuutukset, vaikkakaan uutta eläketurvaa ei kartu YVE-eläkkeen ollessa lepäävänä. Ainoastaan silloin, jos YVE on myönnetty yksityiseltä sektorilta vapaakirjana, julkiselta sektorilta 65 vuotta alemmassa eläkeiässä myönnetyn vanhuuseläkkeen perusteella, yrittäjätoiminnasta karttuu uutta eläketurvaa.

Jos yrittäjätoiminta kestää alle 4 kuukautta, sitä ei vakuuteta ollenkaan. Yrittäjätoiminnan kesto lasketaan toiminnan aloittamisesta. Vakuutusmaksut pe-

Lakiosasto

14.3.1994

ritään vasta, kun 4 kuukauden odotusaika on kulunut ja YVE on ollut samanaikaisesti keskeytyneenä.

Muutosajankohta YVEN saajan ilmoittaessa etukäteen tulevasta yrittäjätoiminnasta eläkelaitos alkaa maksaa YVEä osaeläkkeen suuruisena tai keskeyttää eläkkeen maksamisen yrittäjätoiminnan alkamista seuraavan kuukauden alusta. Muussa tapauksessa muutos YVEN maksamiseen tehdään seuraavasta mahdollisesta maksujaksosta lähtien.

Takaisinperintä Jos eläkettä on takautuvalta ajalta maksettu aiheettomasti, voi eläkelaitos periä aiheettomasti maksetut eläke-erät takaisin YVEä koskevan erityissääntönsä perusteella (YEL 17 §:n 1 mom, TEL 5 b §:n 6 mom.). Tällä perusteella eläkettä voidaan periä takaisin aikaisintaan 1.1.1994 alkaen.

Jos eläkettä maksaa usea eläkelaitos, lepäämään jättämisen tai takaisinperinnän selvittää työkyvyttömyysratkaisujen ennakoilmoitusmenettelystä vastannut työeläkelaitos.

Lepäävä YVE maksuun

Lepäävänä olevaa tai osaeläkkeen suuruisena maksettavaa YVEä voidaan hakemuksesta alkaa maksaa entisen suuruisena. Hakemukseksi riittää yrittäjän selvitys yrittäjätoiminnan lopettamisesta tai sen vähentämisestä siten että ansiotulot jäävät alle säädetyn rajamäärän (YEL 17 §:n 1 mom, TEL 5 b §:n 7 mom.).

Eläkettä ryhdytään maksamaan uudelleen hakemista seuraavan kuukauden alusta. Takautuvasti eläkettä voidaan tällöin maksaa enintään vuoden ajalta laskettuna hakemista seuraavan kuukauden alusta.

Lepäävän YVEN lakkaaminen

Jos lepäävänä olevaa YVEä ei ole vaadittu maksettavaksi uudelleen viiden vuoden kuluessa keskeyttämisestä, YVE katsotaan ilman eri päätöstä lakanneeksi viiden vuoden kuluttua keskeyttämisestä (YEL 17 §:n 1 mom, TEL 5 b §:n 8 mom.).

Lepäävän YVEN lakkauttaminen

Lepäävä YVE voidaan yleensä lakkauttaa vain eläkettä saaneen omasta pyynnöstä. Hakemukseksi riittää kirjallinen ilmoitus. Tämän ilmoituksen perusteella eläkelaitos lakkauttaa YVEN yleensä lakkautusilmoituksen tekemistä seuraavan kuukauden alusta (YEL 17 §:n 1 mom, TEL 5 b §:n 8 mom.). Yrittäjä voi hakea

Lakiosasto

14.3.1994

YVEN lakkauttamista, jotta yrittäjätoiminnasta karttuisi uutta eläkettä.

2 TYÖKYVYTTÖMYYSELÄKETTÄ KOSKEVAT MUUTOKSET

Työkyvyttömyyseläke alle vuoden ajaksi

Jos osaeläkettä saavaa yrittäjää ryhdytään kuntouttamaan, voidaan uusien säännösten mukaan osaeläke maksaa täytenä eläkkeenä kuntoutuksen ajalta, vaikka se kestäisi alle vuoden (YEL 17 §:n 1 mom, TEL 5 b §:n 5 mom).

Uutta säännöstä sovelletaan eläkkeisiin, joissa eläketapahtuma sattuu 1.1.1994 tai sen jälkeen.

Työkyvyttömyyseläke kuntoutuksen jälkeen

Jos työeläkelakien mukaista kuntousta saanut yrittäjä tulee työkyvyttömäksi ennen kuin kuntoutuksen päättymisestä on kulunut kaksi vuotta, eläke myönnetään niin kuin yrittäjä olisi tullut työkyvyttömäksi kuntoutuspäätöstä tehtäessä (YEL 6 §, TEL 6 c §:n 4 mom.). Aikaisemmin tämä aika oli vuosi.

Myös tätä uutta säännöstä sovelletaan tapauksiin, joissa eläketapahtuma sattuu 1.1.1994 tai sen jälkeen.

3 ELÄKE ENTISIN PERUSTEIN

Aika eläkkeen myöntämiseksi entisin perustein pitee nykyisestä vuodesta kahteen vuoteen (YEL 6 §, TEL 6 c §:n 2 mom.). Työkyvyttömyyseläkettä myönnettäessä eläke myönnetään siis entisin perustein aina silloin, kun aikaisemman eläkkeen päättymisestä ei ole kulunut kahta vuotta.

Jos eläke myönnetään saman sairauden perusteella, eläke voidaan nykyiseen tapaan myöntää entisin perustein vaikka aikaisemman eläkkeen päättymisestä olisi kulunut kaksi vuotta.

Uusia säännöksiä eläkkeen myöntämisestä entisin perustein sovelletaan silloin, kun uusi eläketapahtuma sattuu 1.1.1994 tai sen jälkeen.

Lakiosasto

14.3.1994

4
TYÖTTÖMYYSELÄKE

Ennen 1.1.1994 voimassa olleiden eli vanhojen työttömyyseläkesäännösten mukaan työttömyyseläkkeen saaminen edellytti vähintään 60 vuoden ikää, työttömyysturvalain (TTL) mukaisen työttömyyspäivärahan saamista määrättyltä ajalta sekä työttömyyttä, joka osoitetaan työvoimaviranomaisen todistuksella.

Työttömyyseläkkeen 1.1.1994 voimaantulleissa uusissa säännöksissä eläkkeen saamiselle on asetettu eräitä lisäehtoja edellä mainittujen edellytysten lisäksi.

Voimaantulosäännöksestä johtuu, että vanhat säännökset voivat tulla sovellettaviksi vielä noin kymmenen vuoden ajan uusien säännösten voimaantultua.

4.1
Uudet eläkkeen saamisen edellytykset

Oikeus tulevaan aikaan

Uusien säännösten mukaan työttömyyseläkkeen saamisen edellytyksenä on, että eläkkeeseen oikeuttavaksi ajaksi voidaan jostakin eläkejärjestelmästä laskea myös tuleva aika eläketapahtumasta eläkeikään tai sitä vastaava ansio (YEL 17 §:n 1 mom, TEL 4 c §:n 1 momentin 1 kohta).

5/15 työssäolovuotta

Työttömyyseläkkeen saamiseksi vaaditaan tulevan ajan oikeuden lisäksi, että työtön on eläketapahtumaa välittömästi edeltäneiden 15 kalenterivuoden aikana ansainnut TEL:n 8 §:n 4 momentissa tarkoitettua peruseläkettä tai muuta siihen rinnastettavaa työ- tai virkasuhteeseen perustuvaa eläkettä yhteensä vähintään viisi vuotta. Tämän edellytyksen täyttymistä arvioidaan samoin kuin osa-aikaeläkettä laskettaessa (YEL 5 §:n 1 mom, TEL 4 c §:n 1 momentin 2 kohta).

Työhistoriavaatimuksessa yrittäjäjaksot siis otetaan huomioon kuten työsuhteet.

4.2
Eläkkeen alkaminen

Työtön voi saada työttömyyseläkkeen, kun hänellä ei enää TTL:n 26 §:n 1 ja 2 momentin mukaan ole oikeutta työttömyyspäivärahaan eli enimmäismäärä on täynnä (YEL 17 §:n 1 mom, TEL 4 c §:n 1 momentin 4 kohta ja 2 mom.).

Lakiosasto

14.3.1994

Yrittäjällä ei ollut päivärahoikeutta 1.1.1994

TTL:a muutettiin 1.1.1994 lukien niin, että myös peruspäivärahalle asetettiin 500 päivän enimmäiskesto. Uusien säännösten mukaan peruspäivärahan saamiseksi vaaditaan samanlainen työssäoloehto kuin ansiopäivärahassa on jo ennestään ollut. Työssäoloehto voi täyttyä vain palkkatyössä ollen.

Koska yrittäjänä toiminut ei tätä TTL:n työssäoloehto täytä, ei työttömäksi jäävä yrittäjä enää voi saada työttömyyspäivärahaa, vaan ainoastaan tarveharkintaista työmarkkinatukea. Sitä voidaan maksaa niin kauan kuin työttömyys jatkuu. Pelkän työmarkkinatuen saaja ei kuitenkaan voi päästä työttömyyseläkkeelle.

TTL:n muutosesitystä antaessaan hallitus lupasi, että erikseen annettavassa hallituksen esityksessä, joka koskee yrittäjien oikeutta ansioon suhteutettuun päivärahaan, määritellään työssäoloehdon täytyminen yrittäjätoimintaa harjoittaneilla henkilöillä. Tätä työssäoloehto sovellettaisiin myös peruspäivärahaan. Asiaa valmistellaan parhaillaan työryhmässä.

Yrittäjällä oli oikeus päivärahaan 1.1.1994

Jos työttömäksi jääneen yrittäjän peruspäiväraha on alkanut jo ennen 1.1.1994, hänellä on oikeus päivärahaan vain TTL:n voimaantulosäännöksen mukaisesti. Näin ollen päivärahoikeus päättyy viimeistään 31.12.1995. Tämä koskee kaikenikäisiä työttömäksi jääneitä yrittäjiä.

Jos yrittäjällä oli oikeus päivärahaan uusien työttömyyseläkesäännösten voimaantullessa, hänen työttömyyseläkkeensä myönnetään vanhojen säännösten mukaan. Jollei yrittäjä TTL:n voimaantulosäännöksen mukaisen peruspäivärahojen enimmäismäärän tultua täyteen ikänsä takia vielä voi saada työttömyyseläkettä, voi käydä niin, ettei myöhemmin 60 viikon sisällä olekaan 200 työttömyyspäivärahapäivää vaan vain työmarkkinatukipäiviä.

Näyttäisi siis siltä, että näissä tilanteissa työttömyyseläkkeen saisi vain sellainen yrittäjä, jolla TTL:n voimaantulosäännöksen mukainen peruspäivärahojen enimmäismäärä tulee täyteen lähellä 60 vuoden ikää. Hänellä voi olla 200 päivärahapäivää 60 viikon sisällä päivärahatodistuksen antamispäivästä taaksepäin lukien.

Lakiosasto

14.3.1994

Eläkeoikeuden menetys näyttäisi koskevan yrittäjien lisäksi myös muita 1.1.1994 peruspäivärahaa saaneita. Lainmuutostarvetta selvitellään.

4.3

Voimaantulo

Uusia työttömyyseläkkeen saamisehtoja sovelletaan sellaisiin eläkkeisiin, joissa eläketapahtuma on 1.1.1994 tai sen jälkeen (voimaantulosäännöksen 2 mom.).

Ennen 1.1.1994 55 vuotta täyttäneeseen työttömään sovelletaan kuitenkin vanhoja työttömyyseläkesäännöksiä, jos hänellä oli oikeus työttömyyspäivärahaan tai työvoimapolitiittisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain mukaiseen koulutustukeen 1.1.1994 (voimaantulosäännöksen 5 mom.).

Vanhojen työttömyyseläkesäännösten soveltaminen ei vaadi, että henkilö tosiasiallisesti sai työttömyyspäivärahaa 1.1.1994. Riittää, että hänellä tuolloin oli oikeus päivärahaan, vaikka sitä ei olisi maksettu.

Voimaantulosäännöksen mukaan työttömällä katsotaan olevan oikeus työttömyyspäivärahaan myös TTL:n 12 §:ssä tarkoitettuna omavastuuajana, joka nykyisin on viisi työpäivää, sekä uudenvuodenpäivänä 1994.

5

OSA-AIKAELÄKE

Osa-aikaeläkettä koskevat säännökset muuttuivat osittain 1.1.1994 lukien. Osa-aikaeläkkeen ikäraja on alennettu 58 vuoteen ja eläkkeen määrää on muutettu. Uusien säännösten mukaan eläke on 50 prosenttia ansion alenemasta. Eläkkeen saamisen edellytykset säilyivät muutoin ennallaan (YEL 5 §:n 1 mom)

Myös osa-aikaeläkkeen ajalta karttuu uusien säännösten mukaan uutta eläkettä osa-aikatyöstä karttuvan eläkkeen lisäksi. Vastaisuudessa siis yksityiselläkin puolella osa-aikaeläkkeellä olleen yrittäjän vanhuuseläke vastaa paremmin sitä eläkettä, jonka yrittäjä olisi saanut olemalla osa-aikaeläkkeen ajan kokoaikatyössä.

5.1

Alaikäraja

Eläkkeen saamisen alaikäraja on alentunut 60 vuodesta 58 vuoteen (YEL 5 §:n 1 mom, TEL 4 f §:n 1 mom.). Muutoksen jälkeen ikäraja on sama kuin julkisella puolella.

Lakiosasto

14.3.1994

5.2

Eläkkeen määrä

Lainmuutoksen jälkeen osa-aikaeläkkeen määrä on 50 prosenttia kokoaikaisen ansiotulon ja osa-aikaisesta ansiotyöstä saadun ansiotulon erotuksesta (YEL 5 §:n 1 mom, TEL 5 c §:n 1 mom.). Aikaisempien säännösten mukaan eläkkeen määrä oli 44-64 prosenttia ansion-alenemasta. Uusi säännös vastaa julkisen puolen eläkelakien säännöksiä.

Eläkkeen enimmäismäärää koskeva säännös ei ole muuttunut. Enimmäismäärä on edelleenkin 75 prosenttia karttuneesta, yhteensovitetusta eläketurvasta.

Eläkkeelläoloajalta karttuu uutta eläkettä

1.1.1994 tai sen jälkeen osa-aikaeläkkeelle siirtävillä eläkettä karttuu

- osa-aikatyöstä 1,5 % vuotta kohden sen kalenterivuoden alkuun, jonka aikana yrittäjä täyttää 60 vuotta, ja
- siitä eteenpäin 2,5 % vuodessa sekä
- osa-aikaeläkkeelläolon ajalta 1,5 % vuotta kohden ansionalenemasta (YEL 17 §, TEL 5 §:n 6 mom.).

Osa-aikaeläkkeen ajalta karttunut eläkkeenosa lisätään myöhemmin myönnettävään vanhuus-, työkyvyttömyys- tai työttömyyseläkkeeseen. Myöhempään eläkkeeseen lisätään määrä, joka on 1,5 prosenttia ansionalenemasta jokaiselta vuodelta, jolta yrittäjä on saanut osa-aikaeläkettä.

Lisäystä laskettaessa eläkkeeseen oikeuttavaksi ajaksi luetaan siis osa-aikaeläkkeellä oloaika niin kuin se olisi yrittäjätoiminta-aikaa. Tulevaa aikaa lisäykseen ei lasketa. Karttumisprosentti on 1,5 myös siltä osin kuin eläke jatkuu 60 vuoden iän täyttämivuonna ja sen jälkeisenä aikana.

Eläkkeelläolon ajalta eläkettä laskettaessa eläkepalkkana pidetään sitä kokoaikatyöstä lasketun työtulon ja osa-aikatyön ansiotulojen erotusta (ansionalenemaa), jonka perusteella yrittäjän osa-aikaeläke on ensi kerran määrätty. **Yrittäjän osa-aikaeläkettä määrättäessä yrittäjän vakiintuneena työtulona pidetään osa-aikatyöhön siirtymistä välittömästi edeltäneen neljän viimeisen kalenterivuoden vahvistettua keskimääräistä työtuloa (YEL 5 §:n 1 mom.).**

Työskentelystä osa-aikaeläkkeen aikana karttuu normaalisti eläketurvaa. Karttumisprosentti 60 vuoden iän täyttämivuoden alusta on 2,5 (YEL 5 §:n 1 mom, TEL 5 §:n 1 mom).

Lakiosasto

14.3.1994

Vaikka osa-aikaeläke myöhemmin laskettaisiin uudeen eläkkeensaajan ansiotuloissa tapahtuneen muutoksen vuoksi, eläkeajalta karttuvan lisäyksen työtuloa ei muuteta uuden ansionaleneman mukaiseksi.

5.3

Voimaantulo

Uusia säännöksiä sovelletaan, jos osa-aikaeläke alkaa 1.1.1994 tai sen jälkeen.

Osa-aikaeläkkeellä oloajalta karttuu eläkettä vain, jos eläke on alkanut uuden lain voimaantultua.

Lainmuutoksen yhteydessä kumotaan 1.1.1994 alkaen YEL 7 §:n 4 momentissa ollut säännös osa-aikaeläkkeen aikaisen ansiotoiminnan työtulon korottamisesta ikäluokkakertoimilla, kun lasketaan osa-aikaeläkkeen jatkona myönnettävää muuta eläkettä. Jos osa-aikaeläke on alkanut ennen 1.1.1994, osa-aikaeläkkeen ajalta ei 1.1.1994 alkaenkaan kartu eläkettä, vaan myöhemmin myönnettävää vanhuuseläkettä laskettaessa työtuloa korotetaan kertoimilla kuten tähänkin saakka. Osa-aikatyöstä eläkettä karttuu kuitenkin 2,5 % sen vuoden alusta, jonka aikana yrittäjä täyttää 60 vuotta; kuitenkin aikaisintaan 1.1.1994 alkaen.

6

ELÄKKEEN MÄÄRÄÄN VAIKUTTAVAT MUUTOKSET

Eläkkeen määrää koskevia muutoksia ovat eläkkeen karttumisprosentin korotus 60 vuotta täyttäneille ja vanhuuseläkkeen laskeminen ilman tulevaa aikaa. Eräät uudet etuudet pidentävät jälkikarenssiaikaa sekä yhteensovitusperuste muuttuu. Lisäksi työeläkelisäksi muuttunut työttömyyslisiä lasketaan myös yrittäjäeläkkeisiin.

6.1

TEL-työsuhteen automaattinen katkaisu

54-62 vuotiaiden henkilöiden kymmenen vuotta jatkuneeseen TEL-työsuhteeseen tehtävä **automaattinen katkaisu ei koske yrittäjätoimintaa.**

6.2.

Eläkkeen karttuminen

Eläkkeen vuotuinen karttumisprosentti korottuu 2,5 prosenttiin sen vuoden alusta, jonka aikana yrittäjä täyttää 60 vuotta (YEL 5 §:n 1 mom, TEL:n 5 §:n 1 mom).

Tulevaa aikaa ei 2,5 prosentin karttuminen kuitenkaan koske. Suurempi karttuminen ei myöskään koske aikaa, jolta yrittäjä 60 vuotta täytettyään on saa-

Lakiosasto

14.3.1994

nut täysitehoista eläkettä ja joka sillä perusteella otetaan huomioon eläkkeeseen oikeuttavana aikana myönnettäessä myöhemmin uutta eläkettä.

Korotettu karttumisprosentti koskee yrittäjätoimintaa sen vuoden alusta lukien, jonka aikana yrittäjä täyttää 60 vuotta, kuitenkin vasta lainmuutoksen voimaantulosta 1.1.1994 alkaen.

6.3

Vanhuuseläkkeen laskemista koskevat muutokset

Vanhuuseläkkeeseen ei enää lasketa tulevaa aikaa 63 vuoden iän täyttämistä seuraavan kalenterivuoden alusta 65 vuoden ikään, vaan eläkettä karttuu todellisen yrittäjätoiminnan, työssäoloajan tai eläkkeelläoloajan perusteella. **Myös eläkkeen perusteena olevat työtulot otetaan huomioon 65 vuoden ikään saakka.** Tätä muutosta sovelletaan myös määrättäessä muita eläkkeitä, joiden tuleva aika on määräytynyt vanhuuseläkkeen tulevan ajan tavoin. (YEL 5 §:n 1 mom, TEL 1 § ja 6 §:n 1 mom.).

Voimaantulo

Lainmuutosta sovelletaan sellaisiin eläkkeisiin, joissa eläketapahtuma sattuu 1.1.1994 tai sen jälkeen. Näin ollen vanhuuseläkkeen tulevaa aikaa ei lasketa enää eläkkeisiin, joissa eläketapahtuma sattuu 1.1.1994 tai sen jälkeen, vaikka oikeus vanhuuseläkkeen tulevaan aikaan olisi syntynyt ennen 1.1.1994 voimassa olleiden säännösten perusteella.

Varhennetun vanhuuseläkkeen laskemiseen sovelletaan ennen 1.1.1994 voimassa olleita säännöksiä, jos eläke myönnetään 1.1.1994 alkaen. Jos varhennettu vanhuuseläke myönnetään 1.2.1994 alkaen, eläke lasketaan uusien säännösten perusteella.

6.4

Eläkkeen perusteena oleva työtulo

TEL:n eläkepalkkaa koskevat muutokset eläketapahtumavuoden ansioiden poisjättämisestä eivät koske yrittäjien eläkkeen perusteena olevien työtulojen määräämistä. Työtulot otetaan huomioon 65-vuoden ikään saakka. Vanhuuseläkehakemusta käsiteltäessä voidaan olettaa, että yrittäjätoiminta jatkuu entisellään eläketapahtumaan saakka.

Työtuloja voidaan nyt tarkistaa 65 vuoden ikään saakka. Vaikka yrittäjän työtuloa ei ennen 1.1.1994 voimassa olleiden sääntöjen mukaan ole voitu enää tarkistaa 63 ikävuoden jälkeen, voidaan tällaisen yrittäjän työtulo tarkistaa jälleen 1.1.1994 alkaen vielä 65 vuoden ikään saakka.

Lakiosasto

14.3.1994

6.5

Jälkikarenssiaika

Uudet jälkikarenssiaikaa pidentävät etuudet

Jälkikarenssiaikaa pidentävien etuuksien määrää on lisätty. Lainmuutoksen jälkeen jälkikarenssiaikaa jatkavat myös

- koulutus- ja erorahastosta annetun lain, valtion virkamieslain, peruskoululain tai lukiolain mukainen omaehtoista ammatillista aikuiskoulutusta varten myönnettävä henkilökohtainen tuki ja
- työvoimapoliittisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain mukainen koulutustuki (YEL 5 §:n 1 mom, TEL 6 a §).

Alle 3-vuotiaan lapsen vanhempien jälkikarenssiaika

Myös alle 3-vuotiaan lapsen vanhempien jälkikarenssiaijan edellytykset muuttuvat. Lapsen vanhemmuuteen sidoksissa oleva jälkikarenssiaika on tähän saakka koskenut vain naisia. Lainmuutoksella oikeus ulotetaan koskemaan myös miehiä. Myös oikeuden syntymisen edellytyksiä lisätään.

Uuden säännöksen mukaan yrittäjällä on oikeus tulevaan aikaan, jos hänellä on ollut jälkikarenssiaijan päättymisen ja eläketapahtuman välisen ajan kolme vuotta nuorempi lapsi. Hänen on kuitenkin pitänyt saada tämän lapsen perusteella, vaikka vain lyhyen ajan, joko SVL:n mukaista äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaa tai kotihoidon tukea. Tällä muutoksella on tarkoitus kiinnittää oikeus Suomessa saataviin etuuksiin.

Sama lapsi voi jatkaa molempien vanhempien jälkikarenssiaikaa.

Voimaantulo

Uudet säännökset koskevat eläkkeitä, joissa eläketapahtuma sattuu 1.1.1994 tai sen jälkeen. Ennen 1.1.1994 maksetut uudet etuudet otetaan huomioon jälkikarenssiaikaa laskettaessa, jos eläketapahtuma sattuu lain voimaantulon jälkeen.

Jälkikarenssiaikaa jatkava lapsi on voinut syntyä ennen lain voimaantuloa.

Lakiosasto

14.3.1994

6.6.

Yrittäjäeläkkeen karttuminen varhennetulla vanhuuseläkkeellä ollessa

YEL ei koske yrittäjän toimintaa, joka on alkanut tai jatkunut sen jälkeen, kun hän on siirtynyt YEL:n mukaiselle varhennetulle vanhuuseläkkeelle tai täyttänyt 65 vuotta (YEL 1 §:n 3 mom. 5 kohta).

Näin ollen jos yrittäjä on YEL:n mukaisella varhennetulla vanhuuseläkkeellä, hänelle ei enää kartu saman lain mukaisesta yrittäjätoiminnasta eläkettä 1.1.1994 alkaen siitä riippumatta, onko eläkkeessä otettu huomioon tuleva aika vai ei. Varhennettu vanhuuseläke katkaisee eläkkeen karttumisen myös niissä tapauksissa, joissa yrittäjä on jäänyt varhennetulle vanhuuseläkkeelle ennen 1.1.1994. YEL:n mukainen vakuutus ei siis näissä tapauksissa voi olla voimassa enää 1.1.1994 alkaen.

Eläkelaitokset ilmoittavat YEL-vakuutuksen päättymisestä kirjallisesti. Samalla yrittäjälle ilmoitetaan, että pyynnöstä vakuutuksen päättymisestä annetaan päätös. Eläkelaitokset voivat antaa päätöksen yrittäjävakuutuksen päättymisestä myös suoraan.

Mikäli yrittäjälle on karttunut eläkettä varhennetulla vanhuuseläkkeellä ollessa 31.12.1993 mennessä, hänelle myönnetään tämä karttunut eläke hakemuksesta varhennettuna vanhuuseläkkeenä tai ilman hakemusta vanhuuseläkkeenä.

Karttuminen muissa tilanteissa 1.1.1994 alkaen

Jos henkilö saa muun kuin YEL:n mukaista tulevan ajan sisältävää varhennettua vanhuuseläkettä ja aloittaa YEL-toiminnan, ei YEL-vakuutusta tule ottaa nykyisten, niinkuin ei entistenkään säännösten mukaan.

Jos henkilö sitä vastoin saa muun kuin YEL:n mukaista varhennettua vanhuuseläkettä, jossa ei ole otettu huomioon tulevaa aikaa, ja hän aloittaa YEL-toiminnan, tulee YEL-vakuutus ottaa ja yrittäjätoiminnasta karttuu eläkettä.

Jos YEL:n mukaisessa varhennetussa vanhuuseläkkeessä on otettu huomioon tuleva aika ja yrittäjä menee esimerkiksi TEL-työsuhteeseen, ei tästä työsuhteesta kartu eläkettä.

Mikäli YEL:n mukaisessa varhennetussa vanhuuseläkkeessä ei ole otettu huomioon tulevaa aikaa, karttuu eläkkeen aikaisesta työskentelystä eläkettä.

Lakiosasto

14.3.1994

6.7

Yhteensovitus

Yhteensovitusperuste

Pääsääntö

Jotta lyhytaikaiset työsuhteet tai yrittäjätoiminnot eivät vaikuttaisi yhteensovitusperusteen määrään, yhteensovitusperuste valitaan niistä työ- tai virkasuhteista taikka yrittäjätoiminnoista, joista eläkkeeseen oikeuttavaksi ajaksi luetaan **vähintään vuosi** (YEL 17 §, TEL 8 §:n 2 mom.).

Vuoden aikaa laskettaessa otetaan huomioon myös tuleva aika. Eläkepalkka tai työtulo alle vuoden jatkuneista työ- tai virkasuhteista taikka yrittäjätoiminnoista, johon liittyy tuleva aika, voidaan valita yhteensovitusperusteeksi silloinkin, kun on vuoden työsuhdeaikaa sisältäviä muita työ- tai virkasuhteita taikka yli vuoden pituisia yrittäjäjaksoja.

Jos edellä mainittuja sellaisia eläkepalkkoja tai -työtuloja, joihin liittyy eläkkeeseen oikeuttavaa aikaa vähintään vuosi, on useita, yhteensovitusperusteeksi valitaan niistä korkein.

Yhteensovitusperuste alle vuodelta

Jos henkilöllä ei ole yhtään sellaista työ- tai virkasuhdetta taikka yrittäjätoimintaa, johon liittyy eläkkeeseen oikeuttavaa aikaa vähintään vuosi, yhteensovitusperusteeksi valitaan korkein eläkepalkka tai työtulo lyhyemmistä työ- tai virkasuhteista taikka yrittäjätoiminnoista (YEL 17 §, TEL 8 §:n 3 mom.).

Poikkeussääntö

Samoin menetellään poikkeussäännöksen perusteella silloin, kun edellä esitetyn pääsäännön mukaan yhteensovitusperusteeksi tulisi valituksi sellainen eläkepalkka tai työtulo, joka on huomattavasti alempi kuin vuotta lyhyemmistä työsuhteista määrätty, vakiintuneena pidettävä palkka (YEL 17 §, TEL 8 §:n 7 mom.).

Poikkeussäännös on tarpeen, jos henkilön lähes koko työhistoria koostuu vuotta lyhyemmistä työsuhteista tai yrittäjäjaksoista, mutta hänellä on kuitenkin jokin vähintään vuoden eläkkeeseen oikeuttavaa aikaa sisältävä, esimerkiksi osa-aikainen työsuhde tai yrittäjäjakso. Yhteensovitusperusteena käytetään näissä tapauksissa korkeinta peruseläkkeen perusteena olevaa palkkaa tai työtuloa. Näin estetään ansaitun eläkkeen pieneneminen yhteensovituksessa.

Lakiosasto

14.3.1994

Rinnakkainen työskentely

Kun yrittäjätoiminta on vähintään vuoden ajan rinnakkain toisen eläkkeeseen oikeuttavan työsuhteen, virkasuhteen tai yrittäjätoiminnan kanssa, lasketaan rinnakkaisten työskentelyjaksojen eläkepalkat ja työtulot yhteen yhteensovitusperusteen vaihtoehtoja etsittäessä (YEL 17 §, TEL 8 §:n 3 mom.).

LEL-yhteensovitusperuste

LEL:n osalta on 1.1.1994 lukien valittavissa kaksi yhteensovitusperustetta (LEL 5 d §:n 1 mom.): korkein kalenterivuodelta ansaittu LEL-palkka tai LEL:n keskimääräinen palkka eli tulevaa aikaa varten laskettu kuukausipalkka. Jos LEL-eläkettä myönnetään, yhteensovitusperusteen vaihtoehdoksi valitaan näistä suurempi.

Jollei työntekijä ole minään kalenterivuonna ansainnut ylempää rajamäärää (800 mk/v ind. 100, 13 504 mk vuonna 1994 ind. 1688), tulevan ajan palkka on rajamäärän suuruinen. Tätä palkkaa käytetään yhteensovitusperustetta valittaessa (LEL 7 a §:n 2 mom.).

Voimaantulo

Uudet säännökset koskevat eläkkeitä, joissa eläketapahtuma sattuu 1.1.1994 tai sen jälkeen.

Vanhoja säännöksiä sovelletaan eläkkeeseen, jossa eläketapahtuma on sattunut ennen 1.1.1994 (voimaantulosäännöksen 2 mom.). Näin valittua yhteensovitusperustetta käytetään edelleen tehtäessä näihin eläkkeisiin uusia yhteensovituksia.

LEL-työnimikepalkkaa koskevat säännökset on kumottu 1.1.1994 lukien. Jos LEL-työnimikepalkka on aikoihin valittu yhteensovitusperusteeksi, sitä käytetään yhteensovitusperusteena edelleen näitä eläkkeitä uudelleen yhteensovitettaessa. Työnimikepalkka tarkistetaan yhteensovitushetken indeksitasoon.

6.8

Eläkesovitus

Eläkesovituksessa lesken laskennallisena eläkkeenä otetaan huomioon myös ulkomailta ansaittu eläke. Ulkomailta ansaittu eläke voidaan laskea kuten Suomen työkyvyttömyyseläke, jollei selvitystä ulkomaan eläkkeen määrästä ole saatavissa (YEL 5 §:n 1 mom, TEL 8 c §:n 3 mom.). Säännöstä sovelletaan perhe-eläkkeissä, joissa eläketapahtuma sattuu 1.1.1994 tai sen jälkeen.

TEL 8 f §:ää on muutettu siten, että säännös uuden eläkesovituksen tekemisestä leskeneläkkeeseen tehtävän uuden yhteensovituksen vuoksi on poistettu.

Lakiosasto

14.3.1994

Eläkesovituksen tarkistaminen tässä tilanteessa ei ole tarpeen, koska leskeneläkkeen määrän muuttuminen ei vaikuta eläkesovitukseen.

6.9

Työeläkelisä

Työttömyyslisan ja työttömyyskuukausien nimikkeet muuttuivat 1.1.1994 työeläkelisäksi ja etuuskuukausiksi ja lisan suuruuteen vaikuttavat nyt aikaisempaa useammat etuudet (TEL 7 b §).

Työeläkelisäsäännökset on ulotettu koskemaan myös yrittäjäeläkkeitä, mutta TEL:stä poiketen ainoastaan kuntoutusetuudet korottavat YEL-eläkkeitä (YEL 7 a §). Vastaava muutos on tehty myös MYEL:iin.

Yrittäjien työeläkelisää laskettaessa otetaan huomioon työeläkelakien tai kuntoutusrahalain mukainen kuntoutusraha tai tapaturmavakuutuksen tai liikennevakuutuksen kuntoutusta koskevien säännösten perusteella maksettava ansionmenetykskorvaus.

Työsuhderekisterissä näkyy työeläkelisäkerroin yrittäjätoiminnan osalta erikseen

Voimaantulo

Työeläkelisää koskevia uusia säännöksiä sovelletaan 1.1.1994 alkaen. Ennen 1.1.1994 maksettuja kuntoutusetuusia ei oteta huomioon työeläkelisää laskettaessa. Koska eläketapahtumavuonna maksettu etuus ei oikeuta työeläkelisään, yrittäjillä on oikeus työeläkelisään ensi kerran niissä eläkkeissä, joissa eläketapahtuma sattuu 1.1.1995 tai sen jälkeen.